

Αυτόματον: Περιοδικό Ψηφιακών Μέσων και Πολιτισμού

Τόμ. 2, Αρ. 2 (2023)

Νεότητα και Ψηφιακή Εμπειρία

Νεότητα και Ψηφιακή Εμπειρία

Ανθή Σιδηροπούλου

doi: [10.12681/automaton.35469](https://doi.org/10.12681/automaton.35469)

Copyright © 2023, Επίκουρη Καθηγήτρια

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σιδηροπούλου Α. (2023). Νεότητα και Ψηφιακή Εμπειρία. *Αυτόματον: Περιοδικό Ψηφιακών Μέσων και Πολιτισμού*, 2(2), 5–12. <https://doi.org/10.12681/automaton.35469>

Νεότητα και Ψηφιακή Εμπειρία

Ανθή Σιδηροπούλου¹

Οι ψηφιακές εμπειρίες αποτελούν μια σημαντική διάσταση της σύγχρονης ζωής. Αφορούν όλες τις πτυχές της καθημερινότητας και διέπουν κάθε μορφή αλληλεπίδρασης, είτε αυτή αφορά το περιβάλλον των οικείων διαπροσωπικών σχέσεων είτε τη δημόσια σφαίρα και τους θεσμούς. Η μελέτη αυτών των εμπειριών κρίνεται σημαντική γιατί, αν και είναι δεδομένη η ψηφιακή πτυχή της καθημερινότητας, τοποθετεί τον σύγχρονο άνθρωπο σε ένα υβριδικό πλαίσιο. Το πλαίσιο αυτό αφορά τους ρυθμιστικούς παράγοντες που καθορίζουν την ψηφιακή παρουσία και οι οποίοι ορίζονται και από το περιβάλλον στο οποίο αυτή εκτυλίσσεται. Το ψηφιακό περιβάλλον έχει τους δικούς του κανόνες που επηρεάζουν τις αλληλεπιδράσεις και την επιτέλεση της παρουσίας. Παράλληλα, εξακολουθούν να ισχύουν τα συναισθηματικά κίνητρα που ωθούν τη συμμετοχή στους ψηφιακούς κοινωνικούς χώρους: η επικοινωνία, η σύνδεση, ο πειραματισμός με τον εαυτό ως ταυτότητα και ως δυνατότητα και η σχέση του με τον άλλο, η οικειότητα και η σύναψη δεσμών. Ακριβώς επειδή η μελέτη των ψηφιακών μετασχηματισμών αγγίζει πολλαπλά επίπεδα της σύγχρονης πραγματικότητας, κρίνεται απαραίτητο να επιστρατεύσουμε όλα τα επιστημονικά εργαλεία διερεύνησης αλλά και ερμηνείας αυτής της πραγματικότητας.

Η ανάγκη μας για μια διευρυμένη αντίληψη, στο παρόν αφιέρωμα ικανοποιήθηκε από την ανταπόκριση συγγραφέων από διαφορετικά επιστημονικά πεδία με ποικίλες μεθοδολογικές προσεγγίσεις. Το αποτέλεσμα στην παρούσα έκδοση

1. Επίκουρη Καθηγήτρια ΕΜΜΕ ΕΚΠΑ με γνωστικό αντικείμενο την Ψυχολογία της Επικοινωνίας με έμφαση στην Κυβερνοψυχολογία

είναι πολυποίκιλο και σύνθετο καθρεφτίζοντας έτσι και το εύρος της ψηφιακής εμπειρίας. Ευελπιστούμε να μην παραμείνει σε ένα προϊόν αλλά να αποτελέσει μια αφετηρία για περαιτέρω συζήτηση και παραγωγή στο πεδίο των ψηφιακών μετασχηματισμών. Μέσα από τα άρθρα των συγγραφέων, οι οποίοι μας τίμησαν με τη συμβολική τους παρουσία, αναπτύσσονται διαφορετικές μεθοδολογίες διερεύνησης επίκαιρων και φλεγόντων ζητημάτων, όπως η ποιοτική και ποσοτική έρευνα, ο μεικτός σχεδιασμός, η βιωμένη εμπειρία, η κριτική αξιοποίηση τεχνουργημάτων και η κριτική βιβλιογραφική επισκόπηση. Επιπρόσθετα, διαπιστώνουμε μια γόνιμη χρήση του προνομίου της ακαδημαϊκής γραφής που παρέχει δυνατότητες για την επεξεργασία ιδεών και εμπειριών με τρόπους που τις εντάσσουν σε θεωρητικά σχήματα και πλαίσια. Η διάσταση της επεξεργασίας και της θεωρητικής πλαισίωσης διευρύνει τον ορίζοντα της αντίληψης αλλά και της φαντασίας από τις οποίες συγκροτείται και αναδύεται η νοηματοδότηση.

Η υπενθύμιση των ποικίλων ερευνητικών εφοδίων και της σημασίας της αναζήτησης της νοηματοδότησης μέσω της ακαδημαϊκής γραφής, απορρέει από μια δυσφορική αίσθηση της σύγχρονης πραγματικότητας που αγγίζει και την επιστημονική παραγωγή. Σε μια ρευστή περίοδο αλλεπάλληλων κρίσεων αναζητούμε εκείνα τα πλαίσια τα οποία προσφέρουν σαφή ανταπόκριση ως προς την πρόοδο, την αξιολόγηση και την ερμηνεία. Κάπως έτσι οδηγηθήκαμε και στην ποσοτικοποίηση της ακαδημαϊκής παραγωγής, μέσω δεικτών που περιγράφουν την απήχηση των εργασιών μας, ανεξάρτητα από την ποιοτική αξιολόγηση του βαθμού ενασχόλησης ή αποδοχής αυτών των εργασιών. Οι ποσοτικοί δείκτες της συγγραφικής μας επιτυχίας κρίνονται περισσότερο σημαντικοί από το περιεχόμενο των συγγραφικών μας πονημάτων. Και, φυσικά, η διεθνοποίηση και η εξωτερίκευση της ακαδημαϊκής μας εργασίας, κρίνεται πιο σημαντική από την επικοινωνία και συνδιαλλαγή στο εσωτερικό της χώρας ή της άμεσης ακαδημαϊκής κοινότητας. Συνεπώς, αναζητούμε τις δημοσιεύσεις σε ξένα περιοδικά, αφήνοντας την ελληνική ακαδημαϊκή κοινότητα φτωχότερη από τις επιστημονικές εξελίξεις. Την ίδια στιγμή, στερούμε από την ελληνική γλώσσα τον εμπλουτισμό της με νέες έννοιες και ορολογίες από τις δημιουργικές απόπειρες απόδοσης των ξενόγλωσσων όρων που κατακλύζουν την επιστημονική βιβλιογραφία, κυρίως όταν συζητά θέματα ψηφιακότητας.

Η παραπάνω διαπίστωση μπορεί να οδηγήσει σε ματαιώση εγχειρήματα όπως το *Αυτόματων*, όταν στα πρώτα τους βήματα αναζητούν συγγραφείς που θα προσφέρουν τα κείμενά τους και αξιολογητές που θα προσφέρουν τον γόνιμο και δημιουργικό διάλογο που απαιτεί η ακαδημαϊκή πραγματικότητα. Μια απόπειρα δημοσίευσης δεν είναι απλά η δημοσιοποίηση μιας εργασίας, είναι η έναρξη της

επικοινωνίας ενός προβληματισμού που αναζητεί συνομιλητές. Και, δυστυχώς, στο πλαίσιο της ποσοτικοποίησης της αξιολόγησης του ακαδημαϊκού κύρους, συχνά παραγνωρίζουμε τη διεργασία και εστιάζουμε στο άμεσο και ορατό αντίτιμο του αποτελέσματος. Για να καταφέρουμε να αντισταθούμε στις τάσεις της εποχής, που αγγίζουν και την επιστημονική παραγωγή, είναι σημαντικό να αναπτύξουμε δεξιότητες δέσμευσης και προσήλωσης στο «αγαπημένο» μας κοινό. Με ποιον θέλουμε να επικοινωνήσουμε; Ποιος θέλουμε να δει τι σκεφτήκαμε και πράξαμε; Ποιος έχει νόημα να μας αξιολογήσει και με τι κριτήρια; Την ίδια στιγμή, πρέπει να αναπτύξουμε και έναν βαθμό δέσμευσης ως συγγραφείς, αξιολογητές και αναγνώστες προς τα ίδια τα μέσα που μας προσφέρουν αυτή τη δυνατότητα της επικοινωνίας.

Το αφιέρωμα στη νεότητα και την ψηφιακότητα ξεκινά με το άρθρο γνώμης του Μάνθου Σαντοριναίου, ο οποίος θέτει στο επίκεντρο της αναστοχαστικής μας περιπέτειας την «παιδικότητα» στην ψηφιακή εποχή. Στο άρθρο γνώμης με τίτλο «Παιδί και ψηφιακή τεχνολογία: μια επανάσταση που δεν πραγματώθηκε», ο Σαντοριναίος ξετυλίγει μια συλλογιστική που συχνά παραγκωνίζεται στα προστατευτικά πλαίσια της παιδικότητας. Η συλλογιστική αυτή έχει ως επίκεντρο την έμφυτη ικανότητα των νεότερων μελών της κοινωνίας να διαχέονται σαν ρευστές οντότητες μέσα στην ψηφιακή σφαίρα, να διανύουν τις ψηφιακές διαδρομές ανεμπόδιστα με έμφυτη επιδεξιότητα, και να φέρουν μια σχεδόν αυτονόητη κατανόηση του περιβάλλοντός τους. Παράλληλα, ο συγγραφέας συζητά τα ψηφιακά παιχνίδια και πώς αυτά έχουν ενσωματωθεί στην εκπαίδευση. Φυσικά, αυτή η περιπλάνηση στον ψηφιακό χώρο -όπως και κάθε περιπλάνηση- ενέχει κινδύνους, τους οποίους αναπτύσσουν συγγραφείς στις επόμενες σελίδες. Ωστόσο, το κείμενο του Σαντοριναίου θέτει τις βάσεις του αφιερώματος. Αναδεικνύει τη φυσική ενσωμάτωση των ψηφιακών μετασχηματισμών στη σύγχρονη ζωή και την έμφυτη προσαρμοστικότητα των νέων, οι οποίοι είναι το επίκεντρο του αφιερώματος, να αντλούν τη γνώση και την εμπειρία από κάθε διαθέσιμη πηγή.

Στη συνέχεια, ο Σταύρος Σταύρου Καραγιάννη μας μεταφέρει μέσω της περιπέτειας ενός χρήστη στους ψηφιακούς χώρους συνάντησης της επιθυμίας. Αρκετοί είναι οι μελετητές που απέδωσαν τον ψηφιακό χώρο ως έναν χώρο απελευθέρωσης της φαντασίωσης, ως έναν μεταβατικό χώρο ή ως χώρο μορατόριουμ. Ο ψηφιακός χώρος λειτουργεί ως μια εύχρηστη δίοδος στις βαθύτερες στοιβάδες της ερωτικής επιθυμίας, η πρόσβαση στις οποίες αναστέλλεται στην απτή πραγματικότητα από τις κοινωνικές αναστολές και τον φόβο της απόρριψης. Με έμφαση στην queer σεξουαλικότητα και την ομοφυλοφιλική ταυτότητα, ο συγγραφέας στο άρθρο γνώμης με τίτλο «Επιθυμία και Αποξενωμένη Οικειότητα: Το «Grindr»

και η επιτέλεση της σεξουαλικότητας» περιγράφει την αναπαραγωγή της ετεροκανονικής κοσμοθεωρίας στο Grindr και την επιτέλεση της σεξουαλικής απόλαυσης ως αναλώσιμο εμπόρευμα, το οποίο φέρει στη βιτρίνα του πλήρη περιγραφή των χαρακτηριστικών του, μην αφήνοντας τίποτα στην τύχη σε αυτή την περιπέτεια της απόλαυσης. Ωστόσο, όπως αναφέρει ο συγγραφέας «*Παρ' όλα αυτά, ο κάθε ορισμός κουβαλάει τη θλίψη των στοιχείων που παραμένουν εκτός*» και να συμπληρώσουμε πώς στη σύγχρονη εποχή των βάνουσα γρήγορων ρυθμών κατά τις συναντήσεις των ανθρώπων, δεν φαίνεται αυτοί να αντέχουν την αναμονή της αποκάλυψης του εαυτού και του άλλου.

Η συγκρότηση της ψηφιακής πτυχής του εαυτού και η επιτακτική ανάγκη της αυτοπαρουσίασης εξιδανικευμένων εκδοχών της ανθρωπότητας αποτελεί το επίκεντρο του κειμένου της Κατερίνας Αντωνοπούλου «*Διογκώνοντας το ψηφιακό εγώ: Μια κριτική προσέγγιση του ναρκισσισμού στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μέσω ενός έργου ψηφιακής τέχνης*». Καθώς η συζήτηση γι' αυτήν την πτυχή της επιτέλεσης του εαυτού είναι αρκετά εκτεταμένη, η συγγραφέας του άρθρου πρωτοτυπεί παρουσιάζοντας τη διεργασία επιτέλεσης της ψηφιακής ταυτότητας μέσα από το καλλιτεχνικό έργο *inflated_ego*. Στο έργο αυτό ο ψηφιακός εαυτός τροφοδοτείται από την ανταπόκριση μέσω των αντιδράσεων (reactions). Μια αναπαρασταση που υποδηλώνει ότι όσο εύκολα ο ψηφιακός εαυτός μπορεί να εδραιωθεί εντός του ψυχισμού, καθώς τα κριτήρια αποδοχής και αρέσκειας είναι αρκετά ξεκάθαρα και ελάχιστα, το ίδιο εύκολα μπορεί να διογκωθεί ώστε να επισκιάσει τις άλλες πτυχές της ύπαρξης, και εξίσου εύκολα να διαλυθεί σε χίλια κομμάτια με έναν εκκωφαντικό υπαρξιακό θόρυβο.

Στην ίδια θεματική, της αυτοπαρουσίασης στα ψηφιακά περιβάλλοντα και του ψηφιακού εαυτού, αλλά από μια διαφορετική ερμηνευτική οπτική κινούνται οι Αικατερίνη Λαμπροπούλου και Αγγελική Γαζή στο άρθρο γνώμης με τίτλο «*Πληκτρολογώ και σχετίζομαι. Sexting και εκφοβισμός στον Κυβερνοχώρο*». Συζητώντας το κοινωνικό νόημα της χρήσης της τεχνολογίας από παιδιά και εφήβους, οι συγγραφείς περιγράφουν τη σημασία της «στοχαστικής» τεχνολογίας ως τον πλέον ωφέλιμο τρόπο κατανόησης και ερμηνείας της ψηφιακής πραγματικότητας. Δηλαδή, η νηφάλια προσέγγιση που δεν παραγνωρίζει τους πιθανούς κινδύνους από την έκθεση στα περιεχόμενα των μέσων και τη συμπαρουσία μας με τις οθόνες, αλλά, την ίδια στιγμή, δεν διολισθαίνει και σε έναν άκριτο ηθικό πανικό δαιμονοποίησης των ψηφιακών συσκευών και εφαρμογών, ειδικά σε σχέση με τη χρήση τους στην παιδική ηλικία.

Σε αυτό το πλαίσιο της «στοχαστικής» τεχνολογίας που συζητούν οι Λαμπροπούλου και Γαζή και στην προσπάθεια να δώσουμε κάποιον βαθμό ελέγχου στους

ψηφιακά γηγενείς, όπως περιγράφει ο Σαντοριναίος, η εμπειρική μελέτη της Τσαμπίκα Καράκιζα περιγράφει τη χρήση των ψηφιακών κοινωνικών δικτύων σε ένα συστηματικό και οργανωμένο πλαίσιο με σαφείς στόχους, στο οποίο συμμετέχουν εκπαιδευμένοι στα ψηφιακά περιβάλλοντα εκπαιδευτικοί. Από την εμπειρική εργασία με τίτλο «Μπορεί το facebook να χρησιμοποιηθεί ως αποτελεσματικό εκπαιδευτικό περιβάλλον;» προκύπτει ότι η ενσωμάτωση των ψηφιακών κοινωνικών δικτύων στην εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί να επιφέρει σημαντικά οφέλη στην ενθάρρυνση της συμμετοχής των μαθητών και στην ενίσχυση της συναισθηματικής πτυχής της ομάδας της τάξης. Αυτά περιγράφει η Καράκιζα στην εμπειρική εργασία την οποία επέλεξε να παρουσιάσει στο αφιέρωμα και τα οποία βασίζονται σε μια συστηματική έρευνα που διήρκεσε ένα σχολικό έτος. Εξαιρετικά ενδιαφέρον σημείο της εν λόγω έρευνας είναι ότι ανέδειξε πώς η «παραβίαση» των νομών μιας παραδοσιακής σχολικής τάξης μπορεί να οδηγήσει σε ανατροπή στερεοτυπικών πρακτικών και στην ενθάρρυνση συμμετοχής των μαθητών εκείνων που παρέμεναν σιωπηλοί και αποστασιοποιημένοι από την κοινωνική συμμετοχή της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σύμφωνα με την έρευνα, η συνύπαρξη της παραδοσιακής τάξης και ενός ψηφιακού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος απέφερε πολλαπλά οφέλη στην ενθάρρυνση των μαθητών, στις γνωστικές διεργασίες αφομοίωσης της γνώσης, στις συναισθηματικές και κοινωνικές σχέσεις εντός της σχολικής τάξης αλλά και στην κουλτούρα της σχολικής κοινότητας. Παράλληλα με τους αυστηρά προγραμματικούς στόχους οι μαθητές εκπαιδεύτηκαν και στη διαχείριση των μέσων κοινωνικών δικτύωσης, αποκτώντας σημαντικές γνώσεις για τη συμμετοχή στις ψηφιακές ομάδες, οι οποίες αποτελούν ένα σημαντικό μέρος της κοινωνικής τους ζωής.

Σε ένα διαφορετικό πεδίο εμπειρίας μας μεταφέρει η Ελένη Τιμπλαλέξη, στο άρθρο γνώμης με τίτλο «Μετασχηματισμοί της θεατρικής παράστασης στο λυκόφως της πανδημίας. Το βιντεοθέατρο και η κουλτούρα των παραγωγών-καταναλωτών -και μετά;». Το επίκεντρο της συζήτησης της συγγραφέως είναι οι μετασχηματισμοί της εμπειρίας της θεατρικής παράστασης υπό την επίδραση της πανδημίας και με την αρωγή της τεχνολογίας. Μία από τις πρώτες πτυχές που περιορίστηκαν δραματικά κατά την περίοδο ισχύος των περιοριστικών μέτρων κατά της πανδημίας ήταν η συμμετοχή των θεατών σε καλλιτεχνικές παραστάσεις. Την ίδια στιγμή, η χρήση μάσκας και η τήρηση των αποστάσεων έπληξαν μια βασική πτυχή της θεατρικής εμπειρίας, την αμφιδρομικότητα με τον θεατή. Ο ψηφιακός χώρος αποτέλεσε ένα καταφύγιο για δράσεις που αποκλείστηκαν ή περιορίστηκαν δραματικά στον φυσικό χώρο. Η συγγραφέας περιγράφει τη μεταφορά της θεατρικής παράστασης στις ψηφιακές οθόνες των θεατών, η οποία μπορεί να προσέ-

φερε την εμπειρία αλλά δεν ενίσχυσε τη χαμένη σύνδεση θεατή και ηθοποιού. Παράλληλα, συζητείται η κουλτούρα του παραγωγού-καταναλωτή (prosumer - pro-duser) στον χώρο της θεατρικής παραγωγής η οποία εδραιώθηκε υπό συνθήκες πανδημίας.

Κατά την προετοιμασία του τεύχους αυτού, η εμπειρία της καθημερινής ζωής κατακλύζεται από μεταβατικότητα, καθώς διανύσαμε μια παρατεταμένη άτυπη εκλογική περίοδο, την οποία διαδέχθηκε η επίσημη εκλογική περίοδος, οι εκλογές και η ανακήρυξη των επαναληπτικών εκλογών. Τη στιγμή που γράφεται αυτή η εισαγωγή, δεν γνωρίζουμε και αν οι επαναληπτικές εκλογές θα είναι το τελικό στάδιο αυτής της μεταβατικής περιόδου ή αν θα τις διαδεχθούν επόμενες εκλογικές διαδικασίες και συνεπώς παράταση της μεταβατικότητας. Ένα από τα κεντρικότερα ζητήματα της προεκλογικής αλλά και μετεκλογικής συζήτησης ήταν η ψήφος των νέων, οι οποίοι για πρώτη φορά στη ζωή τους κατοχύρωσαν δικαίωμα συμμετοχής στη διαδικασία των εκλογών. Αρκετές ώρες τηλεοπτικού χρόνου και αναλύσεων αφιερώθηκαν σε αυτό το ζήτημα -τις περισσότερες φορές εν τη απουσία των ίδιων των νέων- στο πλαίσιο των οποίων οι συνομιλητές επιχειρούσαν να σκιαγραφήσουν αυτό το χαρτογράφητο πεδίο που μπορεί να επέφερε απρόσμενες εξελίξεις στην εκλογική διαδικασία. Τη δυσaréσκεια και τη δυσπιστία των νέων για τον κόσμο της πολιτικής και για τον θεσμό της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας καταγράφουν οι Διδυμιώτης, Παρασκευά-Βελουδογιάννη, Γκόγκου, Κωνσταντάς και Κουζέλης στην εμπειρική εργασία με τίτλο «Αναζητώντας τη δημοκρατία: Τι σκέφτεται η νεολαία για την πολιτική;». Μέσα από ερωτηματολόγια και συνεντεύξεις με νέους από 16 έως 29 ετών αναδύεται μια αισιοδοξία για το μέλλον (κυρίως για τους άνδρες συμμετέχοντες), η οποία συνδυάζεται με δράσεις πολιτικής συμμετοχής (όπως συζητήσεις και κινητοποιήσεις). Είναι μια γενιά η οποία εκμεταλλεύεται τις δυνατότητες που προσφέρει ο ψηφιακός κόσμος για έκφραση και ανταλλαγή απόψεων που συνεισφέρουν στη διαμόρφωση των αντιλήψεων σχετικά με τα κοινωνικά και πολιτικά τεκταινόμενα. Οι νέοι όμως, όπως προκύπτει από τα ευρήματα της έρευνας, αναγνωρίζουν ότι η ανταλλαγή αυτή μπορεί να λάβει όρους τοξικότητας και να επηρεάσει και το ψηφιακό τους αποτύπωμα σε ένα περιβάλλον όπου κανείς πρακτικά δεν έχει το δικαίωμα στη λήθη. Μια από τις εξαιρετικά ενδιαφέρουσες πτυχές που αναδεικνύονται από την εν λόγω έρευνα είναι οι αναφορές των νέων στις πρακτικές χειραγώγησης και παραπληροφόρησης, καθώς και στην «κατάρρευση του περιεχομένου» όπου όλα τα περιεχόμενα, από μια δραματική δημοσίευση έως μια δημοσίευση lifestyle, λαμβάνουν την ίδια αξία στα χρονολόγια των χρηστών. Την ίδια στιγμή, μέσα από τον λόγο των νέων αναδεικνύεται μια χαμηλή αίσθηση πολιτικής επάρκειας, καθώς νιώθουν ότι «οι

φωνές τους δεν ακούγονται», το οποίο λειτουργεί αποτρεπτικά στην όποια σκέψη ενασχόλησης με την κυρίαρχη πολιτική πρακτική και καθιστά απαραίτητη την αναζήτηση εναλλακτικών μεθόδων δημοκρατικής συμμετοχής.

Η ενότητα «Επικαιρότητα» του Περιοδικού περιλαμβάνει τη βιβλιοπαρουσίαση του συλλογικού τόμου «Σημείο Δι-Επαφής: Συντροφικότητα και σχέσεις οικειότητας στην ψηφιακή εποχή» και του «Αριστοτελιστές – Το Συνεργατικό Corpus+ του Αριστοτέλη», το οποίο είναι ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον εγχείρημα παρουσί-ασης του έργου του Αριστοτέλη.

Ο συλλογικός τόμος «Σημείο Δι-Επαφής: Συντροφικότητα και σχέσεις οικειότητας στην ψηφιακή εποχή» (2022, Εκδόσεις Παπαζήση) παρουσιάζεται από τη Βασιλική Νίκα, η οποία συζητά τόσο το περιεχόμενο του τόμου όσο και τη συμβολή του στο διεπιστημονικό πεδίο της κυβερνοψυχολογίας στη χώρα μας. Το βιβλίο είναι το τρίτο της επιστημονικής σειράς «Κυβερνοψυχολογία και Κοινωνία» (Διευθ. Σειράς Α. Σιδηροπούλου & Μπ. Ντάβου) που κυκλοφορεί από τις Εκδόσεις Παπαζήση από το 2019.

Το έργο «Αριστοτελιστές – Το Συνεργατικό Corpus+ του Αριστοτέλη», το οποίο παρουσιάζεται από τον Γεράσιμο Κουζέλη, αποτελεί ένα καινοτόμο εγχείρημα ανάδειξης του έργου του Αριστοτέλη, επιστημονικά τεκμηριωμένης επικαιροποίησης της απόδοσης των κειμένων στα νέα ελληνικά και διασύνδεσης ερευνητών και ακαδημαϊκών που ασχολούνται με το έργο του μεγάλου φιλοσόφου σε ένα πρωτοπόρο εργαστήριο μετάφρασης. Η παρουσίαση του έργου αυτού αποτελεί τον ευτυχέστερο τρόπο να ολοκληρωθεί το παρόν αφιέρωμα στη νεότητα και στις ψηφιακές εμπειρίες, το οποίο αποτέλεσε μια προσπάθεια να αποδώσει την ποικιλία της επιστημονικής γνώσης ως προς τις θεωρητικές προσεγγίσεις, μεθοδολογικές τεχνικές και ερμηνευτικές απόπειρες με επίκεντρο το πολυεπιστημονικό πεδίο της ψηφιακότητας. Σε μια εποχή που υπάρχει η δυνατότητα η ορατότητα να είναι πιο διευρυμένη από ποτέ, το βλέμμα φαίνεται να παραμένει παγιδευμένο σε στεγανά και καθηλωμένο από έρμα. Ενδεχομένως, η ανάγκη για σταθερότητα, η οποία αποτυπώνεται στους ποσοτικούς δείκτες της ακαδημαϊκής δημοσιότητας ή ακόμα και σε αυτούς της αίσθησης του εαυτού, να προκύπτει από την ακατάσχετη μεταβλητότητα του περιβάλλοντος, που ωθεί τα άτομα να αναζητούν την ευστάθεια που είναι επιβεβλημένη για τη συγκρότηση της ύπαρξης σε εξωτερικά στηρίγματα που υπόσχονται ανάσχεση της ροής.

Κλείνοντας, είναι απαραίτητο να αναφέρω ότι ήταν τιμή μου να αναλάβω την επιμέλεια του Τεύχους, καθώς μου χάρισε μια σπάνια ελευθερία όσον αφορά τα πλαίσια του ακαδημαϊκού χώρου. Μου επέτρεψε να διευρύνω τους ορίζοντές μου και να έρθω σε επαφή με συναδέλφους που εργάζονται στη μελέτη και ερμηνεία

πτυχών της ψηφιακότητας μέσα από ποικίλα διαφορετικά πεδία. Θερμές ευχαριστίες προς τους συγγραφείς, οι οποίοι τίμησαν το Αυτόματων με τα κείμενά τους. Τέλος, ευχαριστώ θερμά τους Διευθυντές Σύνταξης του Περιοδικού, Πέτρο Πετρίδη και Λέανδρο Κυριακόπουλο για την εμπιστοσύνη και τη συνεργασία. Περισσότερο όμως τους ευχαριστώ για τη δημιουργία ενός χώρου, ο οποίος επιτρέπει και ενθαρρύνει τις συναντήσεις των μελετητών των ψηφιακών μετασχηματισμών και τον γόνιμο διάλογο, στον οποίο ο καθένας μπορεί να φέρει τη δική του γλώσσα και απόθεμα γνώσης. Ελπίζω το Αυτόματων να συνεχίσει να προσφέρει αυτόν τον χώρο και ανεξαρτήτως από τους μετασχηματισμούς που επέρχονται στη δομή και στις διεργασίες παρόμοιων εγχειρημάτων, η παρουσία και η συμβολή του να εδραιωθούν σημαντικά στο άμεσο μέλλον.